

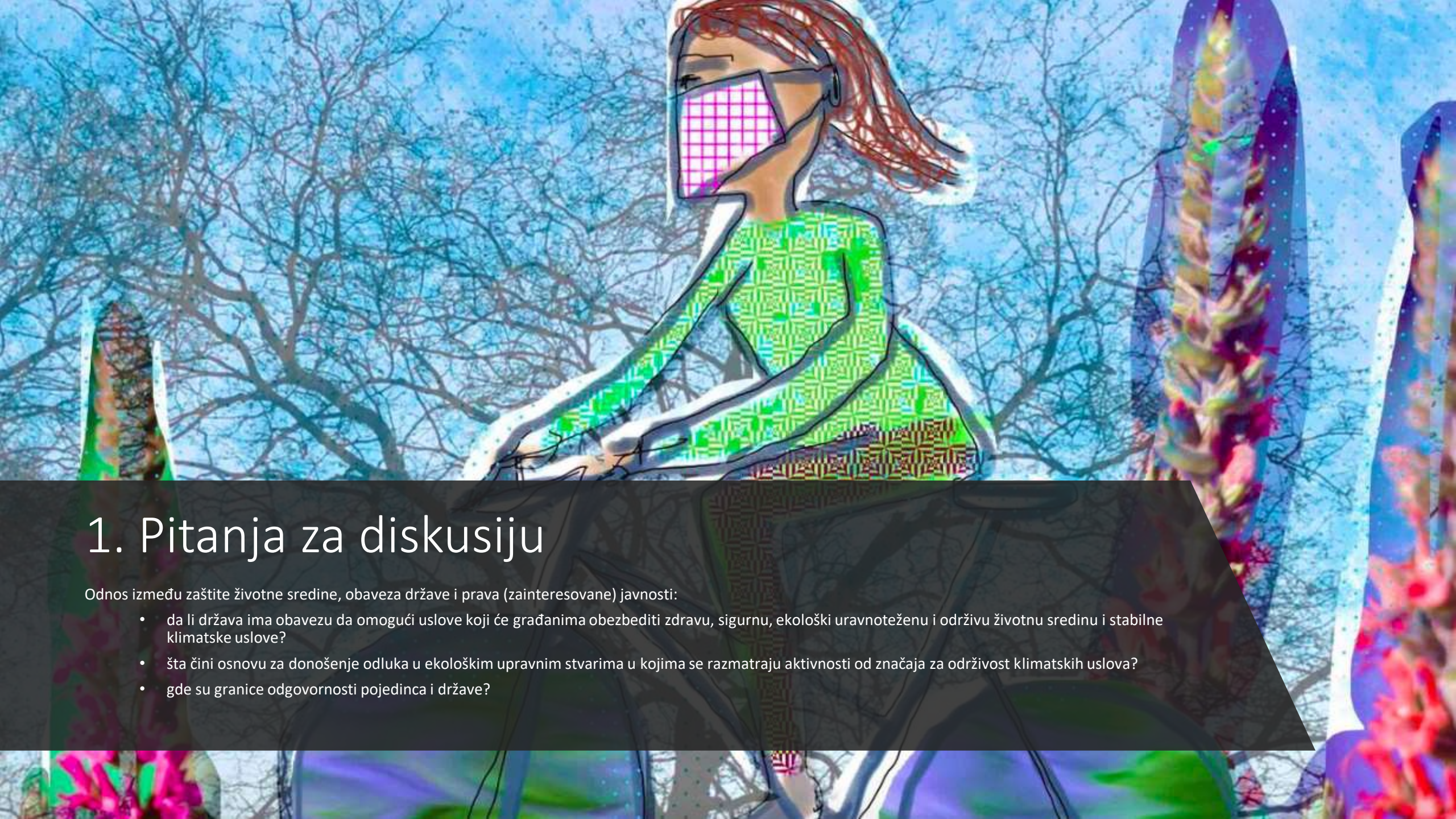
Novine u zaštiti ljudskih prava u kontekstu klimatskih promena

Prof. dr Mirjana Drenovak-Ivanović
Jean Monnet Chair in European Environmental Law

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. Pitanja za diskusiju

Odnos između zaštite životne sredine, obaveza države i prava (zainteresovane) javnosti:

- da li država ima obavezu da omogući uslove koji će građanima obezbediti zdravu, sigurnu, ekološki uravnoteženu i održivu životnu sredinu i stabilne klimatske uslove?
- šta čini osnovu za donošenje odluka u ekološkim upravnim stvarima u kojima se razmatraju aktivnosti od značaja za održivost klimatskih uslova?
- gde su granice odgovornosti pojedinca i države?

2. Praksa ESLJP u vezi sa primenom čl. 2 u zaštiti životne sredine: pozitivna obaveza države

- Čl. 2 ESLJP štiti pravo na život
  - U praksi ESLJP je zaštita prava na život za državu stvara pozitivnu obavezu preduzimanja odgovarajućih mera kako bi se zaštitio život svih lica koja su pod jurisdikcijom države.
    - **"Take appropriate steps to safeguard the lives of those within its jurisdiction"** - ECtHR 28 March 2000, no. 22492/93 (Kiliç / Turkey), para. 62, and ECtHR 17 July 2014, no.47848/08 (Center for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu / Romania), para. 130.
    - **Acts or omissions of a state in the context of a natural or environmental disaster** - ECHR, Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights, nos. 9, 10 and 31-37 and the rulings of the ECtHR cited there.
  - Države imaju obavezu da takve mere preduzmu ako posotji **'real and immediate risk'**
    - ECtHR 30 November 2004, no. 48939/99 (Öneryildiz / Turkey), para. 98-101 (gas explosion on landfill; the risk that it could occur at any time has existed for years and has been known to the authorities for years), ECtHR 20 March 2008, no.15339/02 (Budayeva ea / Russia), para. 147-158 (life-threatening mudslide; authorities knew the danger of mudslides on site and were aware of the possibility that these could occur at some point on the scale if it actually occurred), and ECtHR February 28, 2012, no. 17423 / 05 (Kolyadenko and others / Russia), para. 165 and 174-180 (outflow from reservoir made necessary by exceptionally abundant rain;the authorities knew that in case of exceptional heavy rain, a need for outflow could arise). In this sense, see also ABRvS 18 November 2015, ECLI: NL: RVS: 2015: 3578 (Gas extraction in Groningen), para. 39.3.

3. Praksa ESLJP u vezi sa primenom čl. 8 u zaštiti životne sredine: pozitivna obaveza države

- Čl. 8 ESLJP štiti parvo na poštovanje privatnog i porodičnog života.
- Država ima pozitivnu obavezu da preduzme razumne i odgovarajuće mere kako bi zaštitila pojedince od potencijalne štete u životnoj sredini kojima se to pravo ugrožava.
  - Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, nos. 119-127, 420-435 and 438-439.
- Pozitivna obaveza postoji ako stanje životne sredine “may affect individuals well-being and prevent them from enjoying their homes in such a way as to affect their private and family life adversely”
  - ECtHR 10 November 2004, no. 46117/99 (Taşkin and others / Turkey), para. 107 and 111-114 (Article 8 ECHR also applies to the threat of an environmental pollution that only materializes in a period of 20 to 50 years), and ECtHR 27 January 2009, no. 67021/01 (Tătar / Romania), para. 89-97 (potential longer term health risks from heavy metal emissions from gold mining)

-
- Obaveze koje za državu proizilaze iz čl. 2 i čl. 8 EKLJP obuhvataju obavezu preduzimanja preventivnih mera u slučaju kada postoji rizik da će promene u životnoj sredini dovesti do povrede ljudskih prava, čak i u trenutku dok povreda nije nastala.
  - U praksi ESLJP utvrđen je stav da se u primeni i tumačenju EKLJP, moraju uzeti u obzir naučna saznanja i opšte prihvaćeni standardi.
    - ECtHR 17 October 1986, no. 9532/81 (Rees), para. 47, ECtHR 30 November 2004, no. 48939/99 (Öneryildiz / Turkey), para. 59, 71, 90 and 93 (meaning 'dangerous activities'), and ECtHR 20 May 2010, no. 61260/08 (Oluić / Croatia), para. 29-31, 49, 60 and 62 (WHO noise standards).
-

Pouke iz predmeta *State of the Netherlands v. Urgenda Foundation*
– decembar 2019

- Nastanak štete u životnoj sredini rezultat je uticaja klimatskih promena čiji se nastanak vezuje za emitovanje GHG
- Klimatske promene mogu narušiti osnovna ljudska prava
- Zaštita osnovnih ljudskih prava se postiže prevencijom nastanka posledica koje su ireverzibilne
- Osnova odgovornosti države za štetu prouzrokovanu klimatskim promenama je u preduzimanju mera kojima se preventivno utiče na nastanak štete, i zaštiti ljudskih prava budućih generacija.

**The Climate Cases:
Breakthrough – Urgenda v the
Netherlands**

Da li država treba da poštuje samo obaveze iz međunarodnih sporazuma ili da čini i više od toga: novi pristupi izneti u predmetu *Juliana*

- Da li to što jedan operater nema presudnu ulogu u nastanku klimatskih promena oslobađa tog operatera od odgovornosti za posledice klimatskih promena?
- Da li to što bi i bez rada jednog operatera i dalje dolazilo do emitovanja GHG koje ubrzavaju klimatske promene obesmišljava izricanje privremenih mera zabrane rada jednog operatera?
- Da li to što jedna država ne može da spreči klimatske promene sama znači i da domaći sudovi ne treba da postupaju u predmetima koji se odnosi na utvrđivanje odgovornosti države za sprovođenje mera ili utvrđivanje politike koja ne vodi usporavanju klimatskih promena?

6. Zaključci

- Šta je naučeno iz prakse ESLJP?
  - Mehanizam zaštite osnovnih ljudskih prava se primenjuje uslučajevima u kojima dolazi do ugrožavanja životne sredine
  - Pozitivna je obaveza države da omogući zaštitu građana od promena u životnoj sredini koje mogu ugroziti i njihova ljudska prava „duty to care”
  - Ta obaveza uključuje i obavezu države da primenjuje obaveze u vezi sa smanjenjem GHG i ostalih emisija koji su dogovoreni na globalnom nivou kao i standarda redukcije koji su deo međunarodnih sporazuma.
  - Najveći izazov? – Utvrđivanje uzročno/posledične veze
  - Opravdanje= polje slobodne procene države
- Sudija Staton (slučaj *Juliana*) je uporedila potrebu da se hitno odluči o merama kojima se utiče na klimatske sa „an asteroid barrelling toward Earth”.
- Sudija Hurwitz, u obrazloženju presude izneo da su tužioci u slučaju *Juliana* izneli „compelling evidence that climate change has brought ... eve of destruction ... nearer.”
- Urgenda: „Although an individual operator is not the only contributor to climate change, nor is any state for that matter, it does not entitle the state to refrain from taking further measures. ... a state has a duty to care ... the obligation to reduce GHG emissions urgently is in line with its human rights obligation”.
- Odgovori na društveno/ekonomsku krizu prouzrokovanu širenjem pandemije COVID-19 pokazuju da društva mogu da pronađu način koji balansira interese kada treba prevazići izazove u vanrednoj opasnosti.

Hvala na pažnji!

Prof. dr Mirjana Drenovak-Ivanović

mirjana.drenovak@ius.bg.ac.rs